

УДК 338

О.Ю. Коцюрба, ас.

Кіровоградський національний технічний університет

Особливості тарифної політики у житлово-комунальній сфері

У статті розглянуто особливості формування та сучасний стан тарифної політики у сфері житлово-комунального господарства. Виокремлено найбільш вагомі фактори впливу на тарифну політику з урахуванням сучасних особливостей розвитку економіки України та запропоновано заходи удосконалення ціноутворення на житлово-комунальні послуги.

тариф, собівартість, житлово-комунальне господарство, тарифна політика, витрати, комунальні послуги

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) України є тією сферою народного господарства, яка відіграє виключно важливу роль у соціально-економічному розвитку країни, оскільки житлово-комунальні підприємства здійснюють як життєзабезпечення населення через надання послуг, необхідних для існування кожної людини, так і забезпечення підприємств інших галузей необхідними ресурсами для їх функціонування. Тому сталий розвиток ЖКГ та задовільний стан є вкрай важливим для життєдіяльності всього суспільства.

Незважаючи на досить значне навантаження на платників послуг, сьогодні ЖКГ знаходиться у вкрай важкому фінансово-економічному стані. Однією з причин цього є недосконала система ціноутворення, яка не стимулює підприємства до зниження витрат, підвищення ефективності їх діяльності. В зв'язку з цим, першочерговим питанням в частині покращення фінансово-економічного стану житлово-комунальних підприємств є вдосконалення існуючої тарифної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ціноутворення та вдосконалення тарифної політики у сфері ЖКГ останнім часом надається значна увага, що висвітлено в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема: Амосова А.Ю., Пастухова І.А., Полуянова В.П., Княжеченко В.В., Юр'євої Т.П., Кирилової О., Якушенко Є., Гури Н. О.

Проте кризовий стан житлово-комунальної сфери та наявність значної дебіторської заборгованості засвідчують необхідність подальших досліджень механізмів оптимізації тарифної політики.

Метою даної статті є аналіз аспектів ціноутворення на житлово-комунальні послуги, дослідження впливу екзогенних та ендогенних факторів на формування тарифу та реалізації тарифної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. При розгляді сучасного стану житлово-комунальної сфери України слід враховувати історичні обставини, що склалися. За часів Радянського союзу майже 90 % витрат на житлово-комунальні послуги покривалися за рахунок державного бюджету і лише 10 % сплачувало населення. З набуттям незалежності державна політика у сфері ЖКГ набула спрямованості на повну оплату послуг безпосередньо їх споживачами, а дотації підприємствам ЖКГ з бюджету були замінені на програму житлових субсидій для населення. В той же час відсутність

взаємоузгоджених дій держави та органів місцевого самоврядування щодо встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги з урахуванням як реальної платоспроможності населення, так і якості цих послуг призвели до втрати керованості цими процесами.

Втрата керованості, в свою чергу, стала однією з причин глибокої системної кризи, в якій перебуває житлово-комунальна сфера України. В зв'язку з цим, було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну Програму реформування та розвитку житлово-комунального господарства України на 2009-2014 рр.», одним з принципів якої є перехід до економічно обґрунтованих цін та тарифів за користування житлом та комунальні послуги, запровадження надання адресних субсидій окремим категоріям громадян для компенсації витрат, пов'язаних з оплатою житла та комунальних послуг.

Під економічно обґрунтованим тарифом зазвичай розуміють мінімально можливу плату, що є фінансовою основою поточного виробництва комунальних послуг, які відповідають затвердженим стандартам якості з урахуванням необхідних витрат на розширене відтворення основних фондів.

Але сьогодні, враховуючи використання житлово-комунальними підприємствами морально та технічно застарілого обладнання для надання послуг, витрати поточного виробництва знаходяться на досить високому рівні та, відповідно, спричиняють істотне збільшення економічно обґрунтованого тарифу і, як наслідок, неспроможність оплатити житлово-комунальні послуги більшістю населення України, оскільки доходи українських громадян дуже низькі. До того ж, підприємствами для надання послуг використовується сировина, яка купується за європейськими цінами.

На рівень житлово-комунальних тарифів впливають такі фактори:

- сума витрат (собівартість послуг);
- конкуренція;
- державне втручання;
- платоспроможність населення.

Визначення витрат на сьогодні здійснюється на основі Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості житлово-комунальних послуг та відповідних методичних рекомендацій для кожної підгалузі ЖКГ.

При калькулюванні витрати групуються за економічними елементами (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизаційні відрахування, інші операційні витрати) та статтями витрат (прямі витрати і загальновиробничі витрати, які складають виробничу собівартість продукції; інші витрати, що не включаються до собівартості – адміністративні витрати, витрати на збут та ін.; фінансові та інші витрати).

На основі калькуляції визначається повна собівартість послуг.

Перелік і склад статей калькулювання підприємство встановлює самостійно.

Підприємство складає калькуляцію виробничої та повної собівартості послуг, виходячи з нормативів відповідних витрат. Такі економічно обґрунтовані калькуляції є основою для затвердження тарифів.

Практика формування тарифу на житлово-комунальні послуги на основі витратно-нормативного методу засвідчила неефективність його використання. Це обумовлено специфікою житлово-комунальної сфери. Маючи постійні ринку збуту та неможливість відмови від послуг з боку споживачів через їх незамінність, підприємства не зацікавлені у зменшенні своїх витрат, адже прибуток, що включений до тарифу, прямо пропорційний витратам підприємства, і в такому випадку має місце зацікавленість в збільшенні собівартості житлово-комунальних послуг. Тому доцільним є дослідження методів формування тарифів на житлово-комунальні послуги в інших

країнах задля визначення можливості їх практичного використання при формуванні тарифів в Україні.

Цікавим є досвід Великобританії при формуванні тарифів на послуги водопостачання та водовідведення, де використовується метод умовної конкуренції (*yardstick competition*), сутність якого заключається в тому, що підприємство, ціни якого регулюються, порівнюється з групою подібних підприємств. Також досить широко в Польщі, США, Норвегії, Австрії, Великобританії, Аргентині використовуються: метод встановлення граничного рівня ціни, метод визначення допустимих підвищень ціни на продукцію та стимулююче регулювання шляхом встановлення граничного тарифу *Incentive Based Regulation* у формі «Price Cap», сутність яких зводиться до встановлення на певний термін формули щорічного розрахунку тарифу «інфляція мінус X», яка містить дефлятор RPI і чинник підвищення продуктивності «X».

Проте використання вище зазначених методів в Україні вимагає законодавчого підґрунтя та формування чіткого поетапного механізму розрахунку тарифів на основі цих методів.

Конкуренція, як фактор впливу на тариф та тарифну політику загалом, стосується лише окремих підгалузей ЖКГ, до яких відносяться житлове господарство, зовнішній благоустрій та зовнішнє освітлення, побутове обслуговування, готельне господарство.

Створення конкурентного середовища має регулюватися спеціальним органом влади. Проте сьогодні, з одного боку, держава як головний регулятор процесу формування конкурентного середовища на ринку житлово-комунальних послуг і суб'єкт антимонопольної політики своєю нормотворчою діяльністю найбільшою мірою охоплює ЖКГ, при цьому фактично майже нічого не роблячи для реального реформування цього господарства.

У монопольних сферах ЖКГ (водопровідно-каналізаційне господарство, комунальна енергетика) стимулювання зниження витрат можливе через надання пільгових цільових кредитів на технічне переозброєння підприємств, забезпечення необхідними матеріалами через муніципальні замовлення, проведені на конкурсній основі [3].

Щодо державного втручання як фактора впливу на житлово-комунальні тарифи, то воно здійснюється шляхом встановлення норм і тарифів, цільового фінансування та оподаткування.

Законом України «Про ціни та ціноутворення» від 03.12.1990 року № 507-XII передбачено встановлення державних фіксованих та регульованих цін і тарифів на ресурси, які справляють визначальний вплив на загальний рівень та динаміку цін, на товари і послуги, що мають вирішальне соціальне значення, а також на продукцію, товари і послуги, виробництво яких зосереджено на підприємствах, що займають монопольне (домінуюче) становище на ринку.

До підприємств, які займають монопольне становище на ринку відповідно до Закону України «Про природні монополії» від 20.04.2000 року № 1682-III, належать підприємства з передачі та розподілу електроенергії, з централізованого водопостачання та водовідведення, з централізованого постачання та транспортування теплової енергії, з транспортування природного газу, і, відповідно, тарифи на їх послуги встановлюються державними органами України.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть встановлювати тарифи на рівні, нижчому від економічно обґрунтованого за умови відшкодування різниці з бюджетів відповідних рівнів.

Невідповідність тарифів та фактичної собівартості житлово-комунальних послуг породжує існування перехресного субсидіювання, коли різні групи споживачів (населення, бюджетні установи та підприємства) отримують одні й ті ж самі види комунальних послуг за різними тарифами, що особливо негативно впливає на діяльність саме промислових підприємств, які змушені сплачувати житлово-комунальні послуги за значно вищими тарифами та за рахунок цього субсидіювати пільгові тарифи для населення та бюджетних організацій.

Також дієвим способом державного втручання є оподаткування.

В умовах поетапного збільшення тарифів на житлово-комунальні послуги, коли в структурі ціни підприємств, що надають послуги та експлуатують об'єкти ЖКГ, зберігається вагома бюджетна складова, виникає необхідність гнучких та ліберальних механізмів оподаткування житлово-комунальної діяльності задля зменшення сукупних витрат при виробництві послуг.

Зменшення податкового навантаження чи звільнення від сплати податків тих інвесторів, які використовують лізингові та концесійні схеми в житлово-комунальній сфері, також є передумовою зниження тарифів через впровадження інвесторами дорогого новітнього устаткування, що призведе до зменшення ресурсоемності та непродуктивних витрат.

Застосування цільового фінансування з боку держави сприяє технічному переоснащенню житлово-комунальних підприємств і, як наслідок, зниженню витрат на надання житлово-комунальних послуг. При чому за відсутності значних обсягів бюджетних коштів для фінансування доцільним буде здійснення купівлі обладнання, що було у використанні в іноземних житлово-комунальних підприємств, і яке є морально та технічно більш сучасним. Досвід купівлі такого обладнання є в Харкові та Одесі.

При проведенні тарифної політики необхідно також стежити за тим, щоб вона була економічно та соціально обґрунтованою та не призводила до погіршення соціального стану населення, особливо за умов негативної динаміки доходів населення та значної диференціації житлово-комунальних платежів по регіонах.

З метою усунення негативних дій розглянутих чинників на процеси тарифоутворення в Україні необхідно:

- переглянути механізми формування собівартості житлово-комунальних послуг з метою виключення витрат, які безпосередньо не відносяться до надання послуг;
- переглянути методику розрахунку тарифів та дослідити зарубіжні методики формування тарифів для визначення можливості їх адаптації та використання в Україні;
- вдосконалити законодавчі акти в частині формування конкурентного середовища на регіональних ринках житлово-комунальних послуг та розробки механізмів проведення тендерів на надання послуг;
- звільнити повністю чи частково від оподаткування тих суб'єктів господарювання, які використовують лізингові та концесійні схеми провадження діяльності у житлово-комунальній сфері;
- врахувати платоспроможність населення про формуванні житлово-комунальних тарифів;
- привести у відповідність сучасним світовим стандартам норми та нормативи, які використовуються при розрахунку тарифів на житлово-комунальні послуги.

Основним завданням на сьогодні є формування такої державної тарифної політики, яка б дозволила забезпечити баланс суспільних інтересів виробників, постачальників та споживачів житлово-комунальних послуг. Подальші дослідження у цій сфері доцільно спрямовувати на підвищення якості та доступності послуг ЖКГ.

Список літератури

1. Амосов О.Ю. Сучасні проблеми тарифної політики в житлово-комунальній сфері// Комунальне господарство міст. – 2009. – № 89. – с. 208-212.
2. Полуянов В.П. Комплексна характеристика методів ціноутворення на житлово-комунальні послуги // www.nbuuv.gov.ua
3. Драган І.О. Модернізація системи державної підтримки розвитку житлово-комунального господарства // www.nbuuv.gov.ua

О. Коцюрба

Особенности тарифной политики в жилищно-коммунальной сфере

В статье рассмотрены особенности формирования и современное состояние тарифной политики в сфере жилищно-коммунального хозяйства. Выделены наиболее существенные факторы влияния на тарифную политику с учетом современных особенностей развития экономики Украины и предложены мероприятия по усовершенствованию ценообразования на жилищно-коммунальные услуги.

О. Kotsyurba

The special features of the tariff policy for the dwelling-communal sphere

The special feature about formation and real position of tariff policy in the dwelling-communal sphere are considered in the article. The most important factors of influence on tariff policy according to the current features of the Ukrainian economy were singled out and problems and measures improve pricing of utility services were proposed.

Одержано 21.03.12

УДК 351.713 : 336.225.6 : 332.1 (477.75)

Е.Е. Сушкова, ас.

*Национальная академия природоохранного и курортного строительства,
г. Симферополь*

Оценка фискальной эффективности налогового регулирования экономического развития АР Крым

В статье приведены результаты оценки фискальной эффективности налогового регулирования экономических процессов в АР Крым, в рамках которого определены основные доходформирующие налоги для местных бюджетов, осуществлена оценка уровня налогового потенциала административно-территориальных образований региона, а также степени финансовой обеспеченности местных бюджетов. **параметры налогового регулирования, местные бюджеты, регион, экономическое развитие**

Постановка проблемы в общем виде. В современных условиях развития общественных отношений эффективность решения задач экономического развития и повышения благосостояния населения региона во многом предопределена уровнем финансовой независимости и обеспеченности региональных бюджетов. Поэтому с целью создания благоприятных условий для социально-экономического развития региона важное значение имеет обеспечение стабильного роста налоговых поступлений как основного источника наполнения местных бюджетов, повышение и эффективное использование налогового потенциала региона. Это обуславливает необходимость

© Е.Е. Сушкова, 2012